

Tanulmányok

A 2026-os iráni zavargások politikai gazdaságtani háttere: olcsó munkaerőtől tudásalapú gazdaságig, Nyugattól Eurázsiaig

Samay Ali Phd

DOI: 10.14267/VILPOL2026.02.05

A 2026-os iráni zavargások gazdasági feszültségek, geopolitikai átrendeződés és strukturális munkaerő-piaci kiigazítások közepette zajlottak. Míg számos magyarázat az inflációra, a szankciókra és a politikai elégedetlenségre összpontosít, ez a cikk egy politikai-gazdasági értelmezést kínál, amely a tiltakozások magyarázatát mélyebb, újraelosztási feszültségekhez köti. Konkrétan vizsgálja az úgynevezett „12 napos háború” utáni gazdasági szerkezetátalakítást, az afgán migráns munkavállalók deportálását és annak hatását a költségstruktúrákra, a kereskedelmi elit egyes szegmensei közötti feszültségeket. Elemzi továbbá Irán külpolitikai orientációjának változását az eurázsiai integráció irányába, amelynek keretében több évtizedes tárgyalások után felhagyott a Nyugattal való közös nevező megtalálására irányuló erőfeszítésekkel. A cikk azzal érvel, hogy Irán gazdaságának fenntartható versenyképessége nem épülhet az ultraolcsó migráns munkaerőtől való strukturális függőségre, hanem a tudásalapú gazdasági modellre való átállást igényli.

Irán 2026 januári zavargásait nem csupán a közvélemény spontán elégedetlenségeként kell értelmezni, hanem egy strukturális gazdasági átmenet részeként. A tüntetések során a következő tényezők voltak meghatározók: 1) tartós infláció és devizanyomás, 2) a háború utáni új-jáépítés gazdaságpolitikája, 3) a nyugati orientalizmus hanyatlása a politikai döntéshozatalban, 4) a munkaerőpiac átszervezése, 5) geopolitikai erőviszonyok változása. Bár a tömeges részvétel valódi társadalmi-gazdasági sérelmeket tükrözött, az elit körében fennálló feszültségek és a jövedelemelosztás átrendeződése valószínűleg hozzájárultak a zavargásokhoz.

A zavargások nemcsak a belföldi társadalmi-gazdasági nyomást tükrözték, hanem az iráni külpolitika stratégiai átrendeződését is. Míg a korábbi kormányok jelentős politikai tőkét fektettek a nyugati hatalmakkal folytatott tárgyalásokba a nukleáris program és a szankciók enyhítése ügyében, a közelmúltbeli diskurzus a „kelet felé fordulás” politikáját és a multipoláris összehangolást hangsúlyozta.

Ennek a változásnak három következménye van:

1. A gazdasági hatalom újraelosztása – Az állami szerződések, kereskedelmi folyosók és energetikai partnerségek egyre inkább az eurázsiai keretek között működő szereplőket részesítik előnyben a nyugati kapcsolattal rendelkező kereskedelmi közvetítőkkel szemben.
2. Ideológiai konszolidáció – A politikai retorika az eurázsiai integrációt a nyugati gazdasági kényszerrel szembeni ellenállásként ábrázolja, ami potenciálisan szűkíti a nyugati kapcsolatok megújítását támogató technokrata frakciók mozgásterét.
3. Az elit átrendeződésének feszültségei – A korábbi enyhülési stratégiákból profitáló gazdasági elit befolyása a politikai döntéshozatali körökben csökkenhet.

A bazár és a gazdasági elit átrendeződése: Történelmileg az iráni bazár mind kereskedelmi intézményként, mind politikai szereplőként működött. A zavargások idején a kereskedelmi negyedek időszakos bezárása azt jelezte, hogy a piaci közösség egyes szegmensei elégedetlenek voltak a legutóbbi politikai irányvonalakkal.

A háború utáni reformok – a szigorúbb munkaügyi szabályozás és a változó kereskedelmi orientációval együtt – hatással voltak a meglévő kereskedelmi hálózatokra. Különösen fontos Irán növekvő szerepvállalása az Oroszországot és Kínát is magában foglaló eurázsiai keretekben, valamint részvétele olyan intézményekben, mint a Sanghaji Együttműködési Szervezet.

A kapitalista osztály azon szegmensei számára, amelyek hosszú távú várakozásai a nyugati reintegrációhoz és a szankciók enyhítéséhez kötődtek, ez a változás stratégiai bizonytalanságot okozhatott. Ezen értelmezés szerint a zavargások nemcsak a nép elégedetlenségét tükrözik, hanem az elit újragondolását is a változó geopolitikai gazdaságban.

Afgán munkavállalók deportálása és a munkaerőpiac megrázkódtatása

Az afgán munkavállalók történelmileg olyan munkaigényes ágazatokban dolgoztak, mint az építőipar, a mezőgazdaság, a kis- és középvállalkozások gyártási tevékenysége, az informális szolgáltatások stb. A „12 napos háború” befejezése után a hatóságok fokozták az illegális afgán migráns munkavállalók deportálását és szigorították a munkaerő-felügyeletet. A munkaadók gyakran támaszkodtak erre a munkaerő-tartalékra az alacsonyabb bérek és a hosszabb munkaidő miatt. Ezzel szemben az iráni hazai munkavállalók a nemzeti munkaügyi szabályozás szerint dolgoznak, ami általában standard nyolcórás munkanapot és magasabb bérigényeket jelent.

A vezetői körökben keringő üzleti panaszok arra utaltak, hogy a cégek a kitoloncolások után emelkedő munkaerőköltségekkel és alkalmazkodási kihívásokkal szembesültek. Egyes vezetők azt állították, hogy a szabályozott munkaidő által korlátozott hazai munkaerő nem tudta felvenni a versenyt a hosszabb műszakokban, alacsonyabb bérért dolgozó migráns munkaerő költség-hatékonyságával. Bár ezek az állítások továbbra is anekdotikusak és szisztematikus ellenőrzést igényelnek, tükrözik a magánszektor egyes részein belül érzékelhető nyomást.

Gazdasági újraelosztás és az elit nyomása

A deportálási politika újraelosztási szempontból is értelmezhető: 1.) Az alacsony költségű migráns munkaerő eltávolítása növeli a hazai munkavállalók bértárgyalási erejét. 2.) A vállalatok növekvő egységnyi munkaerőköltségekkel szembesülnek. 3.) A haszonkulcsok csökkennek, különösen a költségérzékeny ágazatokban. Ebből a szempontból a munkaügyi jogérvényesítés – szándékosan vagy sem – újraelosztási mechanizmusként működik, amely a tőkétől a munkaerő felé tolja el az értéket.

Ugyanakkor, ha a geopolitikai átrendeződés csökkenti a nyugati reintegrációval kapcsolatos várakozásokat, miközben bővíti az eurázsiai partnerségeket, a kapitalista elit egyes rétegei a lehetőségek szűkülését érzékelhetik. Így a kereskedelmi szereplők gazdasági elégedetlensége összekapcsolódhat a szélesebb körű nyugtalansággal.

Azonban elemzési szempontból fontos megkülönböztetni a strukturális gazdasági nyomást és az elit összehangolt akciójára vonatkozó állításokat. A közvetlen összehangolt cselekvés bizonyítékai továbbra is korlátozottak.

Olcsó munkaerő kontra tudásalapú versenyképesség

Az átmenetből fakadó központi gazdasági kérdés a nemzeti versenyképesség alapjait érinti. Az informális munkaügyi megállapodásokról, a hosszú munkaidőtől, az alacsony bérektől és a korlátozott termelékenységnövekedéstől függő gazdaság strukturális korlátokkal szembesül. Az olcsó munkaerőre – különösen a dokumentumokkal nem rendelkező migráns munkaerőre – való támaszkodás rövid távú költségelőnyöket eredményezhet, de gátolhatja a technológiai fejlesztéseket, a tőkeáttételt, a szakképzést és az innovációs ökoszisztémákat.

Ezzel szemben a mai globális gazdaságban a fenntartható versenyképesség egyre inkább a tudásalapú termelésben gyökerezik, mint például a humán tőke beruházások, a kutatás és fejlesztés, a technológiai integráció és a termelékenységet növelő menedzsment gyakorlatok.

Ha az ultraolcsó munkaerő kiutasítása megnöveli a munkaerőköltségeket, a vállalatok stratégiai döntés előtt állnak: politikai nyomásgyakorlással megpróbálják megőrizni az alacsony költségű modelleket, vagy befektetnek a termelékenység javításába és a technológiai fejlesztésbe. Hosszú távú fejlesztési szempontból ez utóbbi út jobban illeszkedik a tudásalapú gazdasági átalakuláshoz.

Geopolitikai orientáció és fejlesztési stratégia

Irán fokozatos integrációja az eurázsiai geopolitikai, biztonsági, gazdasági és technológiai struktúrákba egyaránt korlátokat és lehetőségeket jelent. A keleti hatalmakkal kialakított partnerségek elősegíthetik az infrastrukturális beruházásokat, az energetikai együttműködést és a regionális összeköttetéseket. Az ilyen keretek közötti versenyképesség azonban továbbra is a termelékenységtől, az innovációtól és a képzett munkaerőtől függ. Az elsősorban a költségminimalizálásra épülő fejlesztési modell nehezen tud versenyezni a fejlett ipari gazdaságokkal. Így a geopolitikai átrendeződés önmagában nem helyettesítheti a belföldi strukturális reformokat.

Következtetés

A 2026-os zavargások a gazdasági nehézségek, a munkaerőpiac átalakítása, az elit újraelosztásával kapcsolatos feszültségek és a geopolitikai átrendeződés együttes hatását tükrözik. Bár a kereskedelmi elit egyes csoportjai nyomást érezhettek a növekvő munkaerőköltségek és a stratégiai változások miatt, a szélesebb strukturális tanulság a gazdasági versenyképesség alapjait érinti.

Egy gazdaság nem építheti hosszú távú versenyképességét az ultraolcsó, erősen kizsákmányolt munkaerőre, legyen az akár migráns vagy hazai munkaerő. A hosszú távú fenntarthatósághoz át kell állni egy tudásalapú modellre, amely a termelékenységet, a humán tőkét és az innovációt helyezi előtérbe.

Ebben az értelemben a zavargások nemcsak politikai feszültséget, hanem a strukturális átalakulással járó turbulenciákat is jelenthetik. Irán politikai gazdaságának végső pályája attól függ, hogy a politikai válaszok megerősítik-e az alacsony költségű függőséget, vagy felgyorsítják-e a tudásközpontú fejlődés felé való elmozdulást.